

L'apotecari del meu poble

Un mestre no es pot limitar a transmetre coneixements, ha de despertar amors i entusiasmes

Foto: Jan Fidler

Té raó el Col·lectiu Pere Quart quan afirma en el seu manifest que és de cíncics plorar, plànyer-se i omplir-se la boca dient que es defensa la llengua pròpia, mentre es redueix a gairebé no res la seva literatura. Si les obres literàries no fossin essencials per al desenvolupament espiritual i moral dels pobles no donarien tants de maldecaps als dictadors. Però ara sembla que tot allò que no té una clara utilitat material ha de ser desterrat de les aules. Devia ser contra aquesta visió del món que clamava Joan Fuster quan afirmà que quan ens demanam per què serveixen les coses és que en el fons estam cercant algú a qui servir.

Puc parlar amb una certa propietat de tot això perquè ja vaig haver de travessar el camps minats de l'ensenyament franquista. No guard cap mal record dels meus mestres, tot al contrari. Però no n'hi va haver cap que m'ajudés a transitar pels camins de la literatura. Tot i així, sempre he estimat les paraules. És una passió que es remunta fins als dies de la meva infantesa. Jo encara som d'una generació que ha tengut la sort de sentir contar en veu alta, estant a la fresca o devora el foc, les històries més belles, més colpidores, més inimaginables, de la boca d'homes i de dones que eren autèntics dipositaris dels millors tresors de la nostra llengua.

He de dir, endemés, que vaig ser un noi malaltís, que va haver de fer llargues temporades de repòs, durant les quals la lectura era el principal antídote per matar les hores d'avorriment. Els meus pares no tenien estudis, i a casa meua no hi havia llibres. Per això guard un record entranyable del senyor Lluís i la senyora Carme, els nostres amics de Barcelona, que vivien al carrer de Calàbria, on tenien un petit taller d'enquadernació. Des del cinquanta o el cinquanta-u, i fins que les qüestions familiars i el turisme de masses els ho posaren difícil, varen anar venint a Santanyí, quasi cada any, amb tendes de campanya, per passar les vacances d'estiu a la vora del mar. Sempre arribaven carregats de llibres. Gràcies a ells, ja de ben menut, vaig poder llegir les històries de Xahrazad, les aventures de Gulliver o de Robinson Crusoe, i tota mena de contes.

Naturalment tot en castellà, que era ?la llengua del imperio? i la llengua amb què vaig haver de cursar els meus estudis. També amb què vaig fer les primeres, desendregades, provatures d'escriptor abans d'anar a mostrar-les a Bernat Vidal i Tomàs, l'apotecari del meu poble, i una de les figures cabdals de la represa de la cultura catalana a la Mallorca de la postguerra. Bernat Vidal i Tomàs, endemés de deixar una obra escrita no gaire extensa, però pionera, innovadora i d'una indubtable qualitat, va ser el mestre dels poetes illencs de la brillant Generació dels anys 50, als quals orientà amb l'exemple, el bon gust i una inesgotable erudició. Va ser el mestre d'aquesta generació i de molts d'altres. La llista dels escriptors i artistes que venien a Santanyí atrets per l'autoritat moral i l'elegància del discurs de l'apotecari no és gens bona de fer. Parl de talents com Josep Pla, Joan Fuster, el doctor Coromines, Camilo José Cela, Blas de Otero o José María Gironella; i parl de la majoria dels escriptors illencs, des dels d'edats més madures fins als més joves, com el Miquel Bauçà que arribava de Felanitx amb bicicleta.

Sempre he dit que la rebotiga de la farmàcia de Bernat Vidal i Tomàs, on anàvem molts a fer tertúlia, era una mena de temple de la intel·ligència. No crec que sigui fàcil explicar el prestigi que han aconseguit les plomes santanyineres de Blai Bonet o d'Antònia Vicens sense passar pels àmbits mítics d'aquella rebotiga. Jo hi vaig aprendre a estimar la llengua catalana, els països i la majoria de les manifestacions de l'art i del coneixement. També a ser autocrític i a posar molts de supòsits en qüestió. Des d'aleshores, mai no he estat dels que es creuen tot el que saben. Sens dubte Bernat Vidal i Tomàs va ser el meu millor mestre. Tot i que crec que no vaig tenir mai la sensació de rebre lliçons. El que feia l'apotecari era contagiar-te les seves inquietuds artístiques, existencials i intel·lectuals, aquella enorme passió que tenia per la lectura.

Quan, més endavant, em vaig dedicar a l'ensenyament, vaig intentar no oblidar aquestes coses. No oblidar que és impossible despertar l'interès per allò que no estimes, i que, per tant, un mestre no és algú que es limita a transmetre coneixements -i encara molt manco a adoctrinar-, sinó algú capaç de despertar amors i entusiasmes. Segurament, en les meves classes de llengua catalana, també vaig cometre aquest error tan freqüent de dedicar més temps a la gramàtica que a la literatura. En devia cometre molts d'altres. Amb tot, jo sabia que les paraules, endemés de ser bengales que il·luminen els angles morts dels paisatges existencials, són el primer signe d'identitat de les nacions. Ben igual que sabia que la literatura és la màxima celebració de la paraula. Potser va ser així que, per exemple, vaig aconseguir que nois de tretze anys escrivessin meravelles com aquesta tanka: ?Les flors vermelles/ es defensen del fred/ que les congela./ També al cor de l'home,/ hi arriba l'hivern?. Com aquesta altra: ?Visc a Mallorca,/ estic bé en el meu lloc,/ no vull anar-me'n./ Quin altre cel sabia/ el que jo li deman?? O com les seixanta que ara tenc al davant i que, el 1996, sortiren publicades en una revista que s'editava a Mallorca. Cap d'elles no desdiu de les anteriors.

** Amb la intenció de contribuir a recuperar la literatura als centres d'ensenyament secundari i de revalorar la figura del professor que ensenya a llegir, escriure i pensar a través dels llibres d'ara i d'abans, el Col·lectiu Pere Quart ha començat una recollida de textos de diversos escriptors. Punt de partida: evocar-hi la persona, el moment o les circumstàncies que els van fer estimar l'escriptura, la creació i el món de la cultura.*

Davant del constant menyspreu pel treball literari en l'organització de l'ensenyament tecnicista i destructor de l'esperit crític que ara es fomenta i publicita, considerem que urgeix reivindicar la reflexió que aporten les obres dels autors i dels savis que ens han precedit. Perquè l'ensenyament ha de formar ciutadans que vulguin canviar el món, no pas adaptar-s'hi ni rendir-s'hi. I perquè, si s'ha de construir un nou país, el volem més culte, lliure, ric, desvetllat i feliç.